

Słowo wstępne

W dniach 3–4 października 2024 roku w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się konferencja łącząca wznowione po kilkuletnich przerwach dwa cykle naukowych spotkań: *Imago mundi* oraz *Translatio i literatura*. Niniejszy numer „Między Oryginałem a Przekładem” przynosi teksty części spośród kilkudziesięciu wystąpień, które wiązał namysł nad hasłem *Autor, tłumacz i ich dzieło(-a?)*.

Zeszyt otwiera jeden z referatów plenarnych, który prowadzi czytelnika od poetyckiego i translatorskiego gestu do przekładoznawczego konceptu. Wychodząc od tropu w rozpatrywanym przez siebie polskim tłumaczeniu wiersza Gennadija Ajgiego, Tamara Brzostowska-Tereszkiewicz odnajduje w metabolu „supertrop” przekładu, konceptualizację akcentującą ludzki i transkreacyjny wymiar działalności przekładowej.

Następnie oddajemy głos tłumaczom. W ramach konferencji odbyło się bowiem spotkanie z udziałem Jolanty Kozak, laureatki Nagrody ZAiKS-u za przekłady literatury obcej na język polski, której dorobek obejmuje ponad sto tłumaczeń (od „A” jak *Alicja w krainie czarów* i jak Austen – do „Y” jak Yeats i Yanagihara), Krzysztofa Bartnickiego, twórcy przekładów dzieł eksperymentalnych (*Finneganów tren*, a ostatnio *Port gwiazdny Topjo*), oraz René Koelblena i Stanisława Waszaka, którzy wspólnie dokonali m.in. przekładu lipogramatycznych *Zniknięć* George’a Pereca. Temat konferencji podsunął pytania np. o to, w jakim stopniu tłumacze czują się współtwórcami przekładanych tekstów, o ich relacje z autorami, tudzież o wypowiadanie się nie tylko poprzez przekład, ale i o przekładzie. Otóż zebrane tu materiały nie są zapisem październikowej dyskusji, lecz właśnie autonomicznymi tekstami podejmującymi niektóre poruszane w niej wątki.

Od wypowiedzi tłumaczy przechodzimy do artykułów badawczych skupionych na osobach translatorów. Dotyczą one tłumaczy znanych i uznanych, którzy jednak nie doczekali się biografii, jak Stefan Srebrny i Barbara Sieroszevska, ale i mniej rozpoznawalnych, jak Mieczysław Birnbaum, albo

wręcz zapoznanych, jak Helen Stankiewicz Zand. Mimo że jest to niewielki blok tekstów, uzewnętrznia się w nim nie tylko różnorodność podległych społeczno-historycznym okolicznościom losów, ale i odmienność translatorskich specjalizacji (Srebrny – dramat, Andrzej Lewandowski – poezja; w większości są to sylwetki tłumaczy przyswajających teksty polszczyźnie, wydobyte z cienia osoby Zand przypomina jednak i o przekładających literaturę polską na języki obce). Zaproponowane próby biografii obrazują również pluralizm metod badawczych. Dociekania Barbary Bibik, Ewy Nicewicz i Wandy Józwikowskiej wpisują się w zwrot archiwalny i unaocniają, jak dostęp do dokumentów umożliwia uzupełnianie czy wręcz rekonstruowanie zawodowych życiorysów. Monika Krajewska kreśli portret podwójny, przy czym korzysta także z osobistego kontaktu z jednym z bohaterów swego szkicu, Andrzejem Lewandowskim, by odsłonić motywacje i warsztat tłumacza niewidomego. W pracach Krajewskiej i Anny Bednarczyk przybliżanie sylwetek przekładowców łączone jest z wglądem w materię przekładów i manifestujące się w niej zasadnicze strategie.

Kolejne artykuły przenoszą punkt ciężkości na obraz tłumaczy, w tym autoprojekcję, w oczach czytelników. Barbara Kaczyńska-Dudek przygląda się reakcjom dorosłych odbiorców na polemiczne (czy po prostu: nowe) przekłady literatury dziecięcej i pokazuje mechanizm odrzucania tego, co sprzeczne z wrażeniami wyniesionymi z młodzieńczych lektur. Ze względu na zbieżny obszar dociekań Izabela Szymańska operuje częściowo tym samym materiałem, w odmiennej wszakże optyce. Skupia się na tym, jak twórcy polemicznych retranslacji starają się zaprezentować czytelnikom siebie i swoje cele. Komplementarne artykuły dają więc z jednej strony ogląd czytelniczego epitektu, z drugiej – roli peritektu w strategii komunikowania się z odbiorcą.

Z kolei Małgorzata Czubińska w rozważaniach o współczesnych warunkowaniach przekładu kolektywnego w Kanadzie koncentruje się na tłumaczeniu w konfiguracji dwuosobowej. Tym samym lokuje w perspektywie badawczej to samo zjawisko, o którym czytamy w autokomentarzu René Koelblena „O tłumaczeniu w tandemie”.

W toku konferencji objęto refleksją także inne obszary tematyczne. Zaprezentujemy je w jednym z kolejnych numerów „Między Oryginałem a Przekładem”. Tymczasem zapraszamy jeszcze do lektury zamykającej ten zeszyt a sporządzonej przez Małgorzatę Tryuk recenzji podręcznika przekładu audiowizualnego.

Marta Kaźmierczak